



ثبت و ضبط اندیشه ها و تصورات و تخیلات بشری بر روی اشیاء مختلف در ابتدای امر کاری ابتدایی و صرفاً به منظور ارتباط ، تزئین و حفظ اطلاعات در تمدن های قدیم بوده است .

رویش های چاپ به موازات توسعه ی ساختار های اجتماعی متحول و دگرگون شده است . چاپ نه تنها وسیله ای ضروری در زندگی مشترک بشر بوده ، بلکه از طریق تکامل امکانات ارتباطی و اجتماعی ، به تکاملی شگرف در امکانات چاپی رسیده است . همچنین شیوه های چاپی به عنوان ابزار ارتباطی از طریق تصویر نقش و حروف و سایر عناصر به عنوان اصلی مهم و انکار ناپذیر در زندگی بشری جلوه گر است

که از طریق شکل گیری محصولات گرافیکی ، کتاب ها ، اعلان ها ، تصاویر و نوشته ها و به طور کلی آثار چاپی می توان به توسعه و تمدن جوامع و رشد مدنیت و تغییر و تکامل آن ها پی برد . اما زادگاه اصلی چاپ دستی (به معنای امروزی آن) را می توان در شرق دور مورد کاوش قرار داد . چینی ها اولین مردمی بودند که چاپ دستی را ابداع کردند . آنان با حک کردن تصویر روی چوب از این فن در انتقال و تکثیر نقوش استفاده کردند . آنان در پایان قرن دوم میلادی سه عنصر اصلی و لازم برای چاپ دستی را در اختیار داشتند . این سه عنصر عبارت بود از : کاغذ ، مرکب ، لوح یا سطحی که فرایند حکاکی روی آن انجام می شد .

انگیزه ی اصلی چاپ دستی در شرق دور تکثیر شمایل قدیسان و متون مقدس از طریق حکاکی روی لوحه های چوبین و چاپ آن ها بر روی ابریشم و کاغذ بوده است . جوامع شرقی از زمان های کهن روی برگ ، پوست ، گل ، استخوان و سنگ ، حکاکی و به نوعی می توان گفت چاپ دستی انجام می داده اند که استفاده از این ابزار تا قرون وسطی ادامه داشته است . مصریان از گیاه پاپیروس ، که در آن زمان در سواحل رود نیل به فراوانی روئیده می شود ، برای چاپ المواج حکاکی شده به عنوان صفحه ی حامل یا کاغذ استفاده می کرده اند

با آثار باقی مانده در چین مثل مهر ها و چاپ های دستی پول که در دوره کویلا یخان و چاپ های دستی مهمی که در اواخر دوره های ۲۰۶ قبل از میلاد تا ۲۲۱ بعد از میلاد نشان دهنده ی این واقعیت است که چین مهد چاپ در جهان پیش از اختراع حروف فلزی نوشتاری گوتنبرگ در آلمان بوده است .

اولین کنده کاری های تصویری روی چوب در زمان امپراطوری سلسله ی تانگ با مضامین مذهبی بودایی چاپ شده است . کشف بزرگ ترین المواج حکاکی شده در غار بودا در ترکستان مجموعه ای از المواج چوبین بوده که تصاویر بودایی نشسته روی آن حکاکی شده که تاریخ آن به ۸۶۸ میلادی می رسد و همچنین کتاب هایی که به شکل آکاردئونی تصاویری از بودا به شیوه ی حکاکی روی چوب چاپ شده است

در قرن سوم میلادی دو وسیله به عنوان زمینه ی ثبت چاپ دستی و نوشتن مورد استفاده قرار می گرفته است . ابریشم به شکل طومار های پارچه ای و نوعی کاغذ که از ته مانده های ابریشم خلم بوده و تعدادی از آن ها در سمرقند ، که یکی از مراکز مهم تولید کاغذ بوده ، به دست آمده است . این در حالی است که اروپا در اواخر قرن چهاردهم به این مهم دست می یابد .

● آشنایی با چاپ دستی

چاپ دستی نتیجه ی مجموع اعمال شیمیایی و دستی است که از طریق مراحل مختلف اندیشه ی هنرمند بر روی لوح هایی از جنس های مختلف که واسطه ی چاپی نامیده می شود ، و در آن تصویر یا نوشتار به شکلی منظم و شبیه به هم بر روی لوح یا صفحه ای دیگر قابل تکرار است ، با این لوح ها می توان به نسخه های متعدد چاپ دستی منحصر به فرد دست یافت . چاپ دستی در عصر کنونی به دو شیوه قابل ارائه می باشد

۱) کاربردی

۲) هنری

چاپ دستی کاربردی : در این روند انسان اصلی ترین نقش را ایفا می کند و این عمده ترین تفاوت چاپ دستی با روش های چاپ صنعتی است ، چون در چاپ دستی تمام مراحل اعم از ساخت و آماده سازی لوحه ی چاپی و انتقال طرح و مراحل تکثیر کاملاً توسط انسان انجام می گیرد . با این تعریف از چاپ دستی ، روش هایی مثل چاپ قلمکار ، باتیک ، ساخت علامت های مذهبی و برخی دیگر از هنر های دستی نوعی چاپ محسوب می شوند .

به دلیل آنکه این روش ها در اصل برای به کارگیری در محصولی دیگر به کار می روند ، جزو چاپ های کاربردی به حساب می آیند . اما باید دانست همین روش ها در بسیاری از موارد زمینه های بسیار ارزشمندی برای چاپ های دستی هنری هستند زیرا غالباً در تکنیک و بیان از اصالت و صلابت ویژه ای برخوردارند امروزه چاپ دستی کاربرد های دیگری مانند : چاپ روی شیشه ، چاپ بر روی چوب ، چاپ بر روی پارچه های مختلف و مواد مشابه ، انواع مواد پلاستیکی و غیره دارد .

● چاپ دستی هنری :

در چاپ دستی هنری بر خلاف نوع کاربردی آن سفارش دهنده معمولاً وجود ندارد و هنرمند به صورت مستقل به خلق اثر هنری خود می پردازد .

با تعریف فوق از چاپ دستی و روش های کاربردی آن بدیهی است چاپ هنری روشی است که نتیجه کار انجام شده ، خود ، محصول نهایی است و می توان در آن به دنبال تمام تئعاتی بود که از یک اثر هنری انتظار داریم همانند نقاشی با آبرنگ یا رنگ روغنی ، با این تفاوت که در این روش امکان چاپ نسخه های محدود آن را نیز داریم و به علاوه اتفاق نیز در این میان نقش اصلی را ایفا می کند .

در چند دهه اخیر بعضی از هنرمندان خلاق به شیوه های چاپ دستی به عنوان وسیله ای برای ثبت و عینیت دادن به اندیشه و تصورات هنری نگاه می کنند و از جنبه ی کاربردی به آن نمی نگرند و همچنین چاپ سیلک اسکرین یا چاپ با توری حکاکی روی فلز ، لیتولتوم و حکاکی چوب نقش مهمی در گرافیک دهه های اخیر داشته است .